

1808-1809

ELS IRLANDESOS, ELS OBLIDATS DELS SETGES

TRES-CENTS SOLDATS D'ASCENDÈNCIA IRLANDESA FORMAVEN EL PRIMER BATALLÓ DEL REGIMENT ULTÒNIA, INTEGRAT A LA GUARNICIÓ MILITAR DE GIRONA L'ANY 1808

>> *Abanderat del regiment Ultònia 1808-1809. Dibuix de Joaquim Pla i Dalmau.*

En plena commemoració del bicentenari de la guerra del Francès, un episodi de la història que es manifestà especialment sagnant a la nostra ciutat, crida l'atenció el fet que, entre els nombrosos actes celebrats (jornades, cicles de conferències, exposicions, publicacions diverses, visites guiades, vídeos, recreacions històriques, festes napoleòniques...) i els que encara queden per realitzar, no s'hagi fet pràcticament cap referència al paper cabdal que varen jugar en el conflicte unitats militars formades per irlandesos.

JOAN BARBARÀ
OISIN BREATNACH > TEXT

Aconseqüència de la repressió i la fam que assolaren la verda Éirinn al segle XVII, molts irlandesos es veieren obligats a emigrar, i un gran nombre trobaren aixopluc a l'Estat espanyol, on alguns dels seus caps (Diarmuid Mac Amhlaoihb i Reinaldo Mc Donell) negociaren el 1709 amb el govern de Madrid la creació de dos regiments, Ultònia i Hibernia, formats exclusivament per irlandesos que s'integraren a l'exèrcit espanyol. Ja anteriorment, el 1698, s'havia constituït el regiment Irlanda, que va ser la primera unitat militar permanent constituïda per irlandesos adscrita a l'exèrcit espanyol.

Una evidència que demostra la fama com a combatents que tenien els irlandesos arreu d'Europa a començament del segle XIX és el fet que en esclatar la guerra del Francès no sols hi havia soldats que portaven brodada l'arpa a la guerrera en ambdós bàndols, sinó que fins i tot hi havia irlandesos a les més altes instàncies de comandament de totes dues milícies. Així, mentre Louis de Lacy Gautier, un militar de família irlandesa, era un dels caps de l'exèrcit francès que ocupà Madrid, en el mateix període un tal Gonzalo O'Farrill era el ministre de la Guerra espanyol.

El govern de Madrid va crear el 1709 dos regiments formats exclusivament per irlandesos

Irlandesos a Girona

Quan, el 20 de juny de 1808, Girona va ser assetjada per les tropes de Napoleó, el primer batalló del regiment Ultònia (llatinització del nom del comtat irlandès d'Ulaidh, actual Ulster), que estava integrat a la guarnició militar de la ciutat, estava format per 300 soldats d'ascendència irlandesa que eren comandats per caps majoritàriament d'origen illenc, com ara el coronel Antóin O Ceallaigh (Antoni O'Kelly), els tinents coronels Peadair Ó Dálaigh i Ricardo Mc Carthy, el sergent major Enrique José O'Donell i altres oficials destacats, com ara els capitans Pedro Sarsfield, Dónal Ó Súilleabháin Béara, el seu fill Taidhg, Seán Ó Donnabháin, Earl Berehaven i, potser el més conegut, Pádraig Mac Gearailt (Patrick Fitzgerald). Cal dir que a l'època era costum que els militars, sobretot estrangers, estiguessin acompanyats en els seus destins per les seves famílies, principalment dona i fills.

Anys després, mèrits de guerra feren que el sergent major Enrique José O'Donell progressés en la línia de comandament de l'exèrcit espanyol i arribés a ser nomenat general i fins i tot comte de la Bisbal. Té dedicat un petit carreró virtual sense sortida (c/ General O'Donell), teòricament situat a la muntanya de Montjuïc, que surt a totes les guies de carrers i mapes de Girona però que, en realitat, no ha arribat a existir mai més enllà de la imaginació dels tècnics municipals que a la segona meitat del segle xx varen planificar el desenvolupament urbanístic de la zona.

>> *El general Guillaume Philibert Duhesme.*

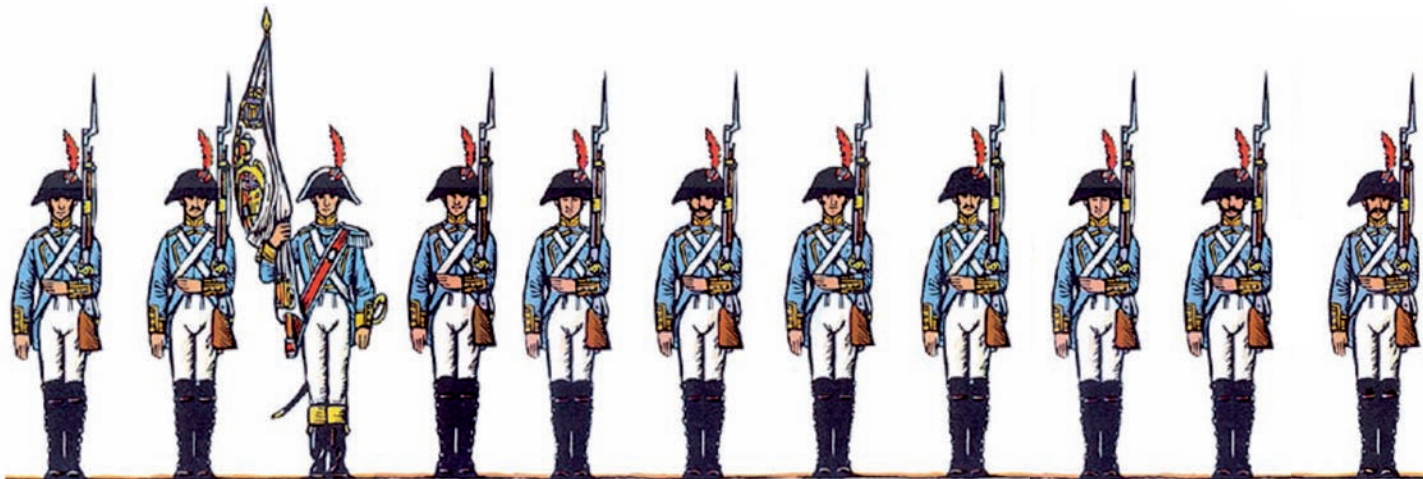

>> *Gravat que representa l'assalt del 20 de juny de 1808 al baluard de Santa Clara de Girona, defensat per 300 soldats del regiment d'Ultònia i alguns artillers.*

En esclatar la guerra del Francès, no sols hi havia irlandesos que duien brodada l'arpa a la guerrera en ambdós bàndols, sinó que fins i tot n'hi havia a les més altes instàncies de comandament de totes dues milícies

Quan a final de juny de 1808 el general Guillaume Philibert Duhesme tenia Girona completament encerclada, va enviar un missatger a negociar la capitulació de la plaça. Segons revelen algunes fonts, tant el portaveu francès com el seu interlocutor espanyol eren irlandesos.

La no-acceptació de la proposta de rendició francesa va provocar el primer gran assalt de les tropes napoleòniques a la ciutat, i malgrat que l'atac fou rebutjat en primera instància, va produir un nombre important de baixes a ambdós bàndols, fet que va propiciar posteriorment una reorganització.

ció de forces que, pel que fa a la defensa, es va concretar en la incorporació de noves unitats a la lluita, com ara 105 granaders irlandesos pertanyents al regiment Hibernia (nom llatí de l'illa d'Irlanda), comandat pel coronel John Sherlock, i 500 soldats d'infanteria adscrits al segon batalló que es varen afegir al regiment Ultònia.

Durant el temps que els irlandesos varen ser a Girona (més de trenta anys), varen establir un bon nivell de sintonia amb la població civil, i fins i tot està documentat que es varen produir alguns casaments. El prestigi d'aquests soldats es va incrementar notablement durant els setges, atès que alguns d'ells varen protagonitzar actes d'heroisme que varen contribuir enormement a elevar a nivell de llegendaris alguns noms en l'imaginari col·lectiu dels gironins.

El baluard i el castell

És coneguda, per exemple, la defensa numantina del baluard de Santa Clara que, durant el primer setge, va liderar una secció d'infanteria del regiment Ultònia: únicament amb dos canons, alguns artillers i l'ajuda gens menyspreable d'uns 50 veïns, van aconseguir rebutjar l'atac de les tropes franceses, molt superiors en nombre i mitjans. En aquesta batalla va perdre-hi la vida el capità Tomàs Magrath, i el tinent coronel O'Daly va resultar greument ferit. També hi ha constància que es va encomanar la defensa del castell de Montjuïc al comandant Liam Nash i Blake (Limerick, 1756).

D'altra banda, Enrique José O'Donnell va adquirir gran fama durant els dos

>> *General en cap de l'exèrcit espanyol Joaquín Blake y Joyes.*

primers setges i es va acabar de guanyar el cor del gironins el 25 de setembre de 1809, en què, amb un grapat de valents, va aconseguir trencar les línies enemigues i introduir parcialment a la ciutat part d'un comboi d'avituallament, una proesa que en aquells moments semblava gairebé impossible.

La ciutat resistia totes les investides i finalment, davant les reiterades

Únicament amb dos canons, alguns artillers i l'ajuda d'uns 50 veïns, una secció d'infanteria del regiment Ultònia va defensar numantinament el baluard de Santa Clara durant el primer setge

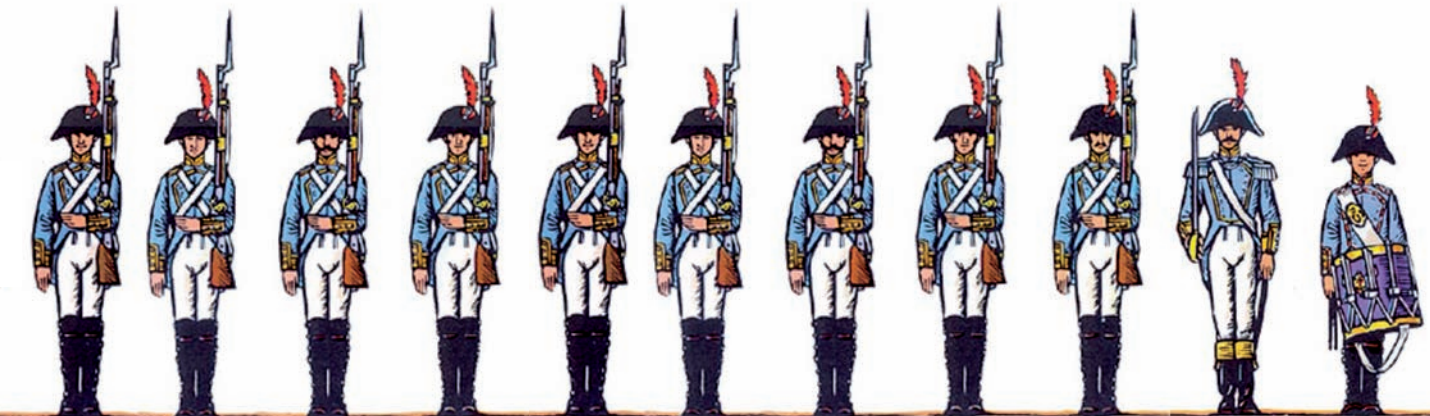
negatives a les peticions de capitulació formulades pel comandament militar francès, el 5 de maig de 1809 el general Honoré de Reille (de possible ascendència irlandesa) va iniciar un nou setge, dirigit pel general Jean Antoine Verdier sota el comandament superior del general Laurent Gouvion Saint-Cyr, que va durar poc més de set mesos i que es va acabar revelant com a definitiu.

Les dones i el combat

Va ser durant aquest període que la dona del capità Fitzgerald, la bisbalenca Llúcia Jonama, va demanar permís a l'alt comandament de la plaça per tal d'organitzar la XII Companyia, que posteriorment va ser coneguda com la companyia de Santa Bàrbara (patrona dels artillers), formada majoritàriament per esposes de combatents, molts dels quals eren irlandesos, i que tenia per missió proveir de munició les tropes i tenir cura dels malalts i ferits en combat.

El general en cap de l'exèrcit espanyol Joaquín Blake, encarregat de les operacions militars a Catalunya, que el 1809 es va negar reiteradament a enviar tropes a Girona per tal de socórrer els assetjats, actitud que va propiciar el sacrifici inútil de moltes vides humanes i finalment la rendició de la ciutat, era també d'ascendència irlandesa.

Finalment, l'11 de desembre de 1809, Girona es va rendir. Havia pagat un preu molt alt per la seva heroïtat. Quan el general Pierre Augereau, duc de Castiglione, va entrar a la ciutat per la porta de l'Areny, va trobar que la població civil havia estat reduïda a la

>> *Uniformes del regiment Ultònia, dibuixats per Joaquim Pla i Dalmau.*

>> *Bandera del regiment Ultònia 1808-1809.*

meitat (4.000 habitants). Hom calcula al voltant d'unes 10.000 el nombre de baixes (entre civils i militars) que es varen produir muralles endins, entre les quals 601 van ser de soldats irlandesos (550 de pertanyents al regiment d'infanteria Ultònia i 51 granaders del regiment Hibernia).

Després dels setges

A final de 1809 s'acabaren els setges, i el 1814 finalitzà la guerra del Francès i es va restablir l'*statu quo* espanyol. Pel cinquantenari, el centenari, el cent-cinquantenari i el bicentenari dels fets s'han organitzat grans actes commemoratius. Durant aquest període, la ciutat ha dedicat pel cap baix 25 carrers i almenys 3 grans monuments a la guerra del Francès i el seu temps, però gai-

rebé des del mateix 11 de desembre de 1809 es produí una gran amnèsia i el record dels 601 irlandesos que moriren a Girona durant els setges s'esborrà completament de la nostra memòria, fins al punt que avui quasi ningú en sap donar raó, com si no haguessin existit mai.

Dos-cents anys després, no hi ha a Girona cap carrer, cap làpida, cap signe identificable, ni un sol treball seriós que recordi la gesta de 905 irlandesos que durant els setges ajudaren a escriure amb sang una de les pàgines més èpiques de la nostra saga col·lectiva.

Ara, amb motiu de la commemoració del bicentenari dels setges, en què la ciutat ha recuperat el pols i els lligams amb Irlanda, per motius ben

La bisbalenca Llúcia Jonama va demanar permís a l'alt comandament de la plaça per tal d'organitzar la XII Companyia, que posteriorment va ser coneguda com la companyia de Santa Bàrbara, formada majoritàriament per esposes de combatents

>> *Arpa irlandesa brodada als quatre angles de la bandera d'Ultònia.*

diferents, potser seria un bon moment per rescatar de l'oblit la nostra memòria i fer un *awakening* col·lectiu per tal de tornar a posar Girona en el mapa i fer atractiva la ciutat per als més de 50 milions d'irlandesos o descendents d'irlandesos que hi ha escampats arreu del món.

Oisín Breatnach és historiador i genealogista irlandès.

Joan Barbarà és estudiós de la presència irlandesa a Girona durant la guerra del Francès.